

מבוא	3
1. קשר סיבתי עובדתי	5
1.1 קשר סיבתי במחדלים	5
1.2 ריבוי גורמים	6
1.2.1 גורמים משלימים	7
1.2.2 גורמים מצטברים	7
1.2.3 גורמים חלופיים	8
1.3 קשר סיבתי הסתברותי	9
2. הקשר הסיבתי המשפטי	9
2.1 גולגולת דקה	12
2.1.1 גולגולת דקיקה	13
2.2 גורם זר מתערב	13
3. קשר סיבתי סטטוטורי – סעיף 309 לחוק העונשין	16
3.1 סעיף 309 (1) – טיפול רפואי בקורבן	16
3.2 סעיף 309 (2) – אי הקטנת הנזק ע"י הקורבן	17
3.3 סעיף 309 (3) – הקורבן גרם למותו שלו	17
3.4 סעיף 309 (5) – היתווספות מעשה או מחדל של אדם נוסף	18
3.5 סעיף 309 (4) – החשת מוות	19
4. משפט משווה	19
5. סיכום	22
6. ביבליוגרפיה	24

מבוא

במשפט הפלילי קיימות שתי סוגי עבירות :

1. MALA IN SE - "רע כשלעצמו". מדובר בעבירות קלאסיות שאסורות מטבע בריאתן (אינוס, רצח, שוד).

2. MALA PROHIBITA - "רע כי אסור". עבירות שאין בהם פגם מוסרי אלא הן קיימות רק משום שהן נאסרו במפורש בחוק. דוגמא : איסור לנסוע בצד שמאל של הכביש.

פרופ' יובל לוי ואלי לדרמן מאמצים בספרם הגדרה למונח עבירה¹ :

"עבירה" : התנהגות המאופיינת בהצטברות של כל או מרבית קווי האופי הבאים - פגיעה באינטרס הציבורי ובמוסר שבגינה צפוי אדם להיענש בעקבות הליך משפטי שהשליטה לגבי פתיחתו, ניהולו ומימוש תוצאותיו מסורה בידי הריבון.

כלומר עבירה היא רק פלילית מתוך הגדרה.

בכל עבירה פלילית יש להוכיח קיומם של שני יסודות בעת ובעונה אחת.

1. יסוד עובדתי - ACTUS REUS

2. יסוד נפשי - MENS REA

במשפט הפלילי בישראל ישנן שתי סוגי עבירות : התנהגויות, הכוללות רכיב התנהגותי בלבד, ותוצאתיות, אשר תלויות בקיומה של תוצאה בכדי לבסס את קיומה של העבירה עצמה ואת ההעמדה לדין בגין ביצוע העבירה.

בעבירות התנהגותיות היסוד העובדתי מורכב מן הנוסחה הבאה : "מעשה + נסיבה". בעבירות תוצאתיות מוסיפים למשוואה את רכיב התוצאה הנדרש. אולם לא די בקיומה של תוצאה בכדי להביא לכדי אישום פלילי אלא יש צורך מהותי להוכיח קשר בין הנסיבה והמעשה אל התוצאה שנגרמה. זהו הקשר המכונה "הקשר הסיבתי".

במסגרת הפרק הראשון לעבודת מחקר זו אבחן את כללי הקשר הסיבתי העובדתי. קשר זה בוחן את היסודות העובדתיים של ביצוע העבירה הנדרשים להרשעה והאם מעשיו של העברין הם שהובילו להתרחשות התוצאה האסורה. במסגרת פרק זה אבחן גם את קיומו של הקשר הסיבתי העובדתי בעבירות שבמחדל, ובעבירות שבביצוען מעורב יותר מגורם אחד בלבד.

במסגרת הפרק השני לעבודת מחקר זו אבחן את כללי הקשר הסיבתי משפטי. בפרק זה אנתח את כללי הקשר הסיבתי המשפטי ובהם את מבחן הצפיות, אבחן כיצד מנתק גורם זר מתערב את הקשר ועוד.

במסגרת הפרק השלישי לעבודת מחקר זו אבחן את כללי הקשר הסיבתי סטטוטורי. קשר זה קבוע בסעיף 309 לחוק העונשין ומונה 5 תתי-סעיפים אשר מהווים 5 מצבים אפשריים לניתוק או אי-ניתוק של הקשר הסיבתי. במסגרת פרק זה ינותחו כל אחד מ-5 המצבים האפשריים באופן עצמאי והשפעתם על קיומו של קשר סיבתי זה.

¹ יובל לוי, אלי לדרמן, "עיקרים באחריות הפלילית", התשמ"א

1. קשר סיבתי עובדתי

קשר סיבתי הוא חלק מהיסוד העובדתי והוא קבוע בסעיף 18א' לחוק העונשין (להלן: "החוק").² סעיף 18א' לחוק קובע: "פרט", לעניין עבירה - המעשה בהתאם להגדרתה, וכן נסיבה או תוצאה שנגרמה על ידי המעשה, מקום שהן נמנות עם הגדרת אותה עבירה.

קשר סיבתי עובדתי הוא מבחן פיזי עובדתי.

בודקים את הקשר הפיזי האובייקטיבי בין ההתנהגות לתוצאה והמטרה היא לבחון האם ההתנהגות של הנאשם היתה גורם/חוליה בשרשרת הפעולות שהביאו לתוצאה האסורה. Causa Sina Que Non.

ישנם שני מבחנים ידועים אשר נבחנים במסגרת הבדיקה העובדתית של ביצוע העבירה הפלילית:

1. "מבחן האלמלא" – "האם אלמלא התנהגות הנאשם, הייתה מתרחשת התוצאה?"
2. מבחן ה"סיבה בלעדית" – "האם המעשה/מחדל של הנאשם מהווה את הסיבה בלעדית אין?"

כאשר התשובה לאחת השאלות היא תשובה חיובית, אזי נותק הקשר הסיבתי העובדתי וניתן לקבוע כי התנהגות הנאשם לא הייתה חוליה משמעותית בגרימת התוצאה האסורה. תשובה שלילית תוכיח כי קיים קשר סיבתי עובדתי וניתן לעבור לשלב הבא בבחינה המשפטית.

1.1 קשר סיבתי במחדלים

הימנעות מעשייה + מקור חובה + קשר סיבתי

השאלה ששואלים במחדלים היא: "אילו הנאשם היה ממלא את חובתו האם עדיין התוצאה הייתה נגרמת?"

מבחן האלמלא הוא מבחן טוב, ברוב המקרים, כי הוא עוזר לסלק כל מיני גורמים שלא ניתן לראותם כאלו שהביאו לתוצאה. המבחן הזה עוזר לאתר את הסיבה ההכרחית אותה "סיבה שבלעדית אין". אותו גורם לא צריך להיות הגורם הבלעדי. הוא צריך להיות ההכרחי/ חיוני.

פרשת שי בלזר³:

העובדות כפי שנקבעו בפסק הדין הן: שי בלזר, נהג מונית, יצא ממכוניתו וצעק על נהג אוטובוס על כי זה הפריע לו בנסיעתו. השניים המשיכו בנסיעתם, וכשהאוטובוס הגיע לתחנתו הסופית עלה בלזר אל האוטובוס, משך את נהג האוטובוס בכוח החוצה והכה אותו מכות נמרצות. לאחר שעוברי אורך הפרידו בין השניים הם נלקחו לתחנת המשטרה. נהג האוטובוס חש ברע במהלך מסירת עדותו ונפטר סמוך לאחר מכן מאוטם שריר הלב כתוצאה משילוב של טרשת עורקים ולחץ נפשי מהאירועים שחווה. בלזר הורשע בהריגה בפסק הדין.

השאלה המשפטית שעמדה בפני בית המשפט הייתה, האם מתקיים קשר סיבתי בין התנהגותו של בלזר לבין התוצאה שהתרחשה?

² חוק העונשין, התשל"ז-1977

³ ע"פ 9723/03, מדינת ישראל נגד שי בלזר, פ"ד נט(2) 408, (2004)